

מדוע מציינים דווקא את נס חנוכה?

Category: בראשית, מקץ

ההיסטוריה היהודית רצופה בניסים, עד שאם נחגוג את כולם ² לא יישארו ימים 'רגילים'. מה ייחודי בנס חנוכה שהונצח לדורות?

אש שאינה נכבית מסמלת את הנשמה היהודית, שדולקת ברצף כבר אלפי שנים. השמן שבער שמונה ימים מבטא את נצחיותו של עם-ישראל, כנגד כל הסיכויים. זו סיבה טובה לחגוג.

ניסים שלא הכרנו

כל ילד יודע את הסיבה מדוע אנו חוגגים את חג החנוכה. כולנו מכירים את הסיפור של נס פך השמן. כשהחשמונאים נכנסו לבית המקדש ומצאו רק פך קטן של שמן טהור שהיה בו שמן שמספיק ליום אחד בלבד, ונעשה להם נס והדליקו ממנו שמונה ימים, וזכר לנס הזה תקנו חכמים את חג החנוכה ואת הדלקת הנרות.

לכאורה, מה פתאום יצאו חכמים מגדרם וקבעו חג של שמונה ימים באמירת הלל וכו' דווקא מפני הנס הזה? ההיסטוריה היהודית סיפקה לעם היהודי ניסים רבים ולמרות זאת לא תיקנו חג לזכרם.

רבים מאיתנו מכירים את הסיפור של כיבוש יריחו. אנו קוראים בספר יהושע שכשעם ישראל עמד לכבוש את יריחו, אמר ה' ליהושע להקיף את החומה של יריחו בכל יום פעם אחת עם ארון הברית ושבעה כהנים יתקעו בשבעה שופרות, והם אכן ביצעו זאת בפועל. התחילו ביום הראשון בשבוע וכך המשיכו במשך שבעה ימים. ביום השבת הם הקיפו את העיר שבע פעמים ואז בפעם השביעית הם תקעו בשופרות "ותפול החומה תחתיה" (יהושע פרק ו').

היה זה נס עצום שהתרחש לעיני כל ישראל. האם מישהו מאיתנו יודע באיזה תאריך אירע הנס הזה? גם אני לא יודע. יהושע לא תיקן שום חג כדי לזכור את הנס הגדול הזה!

ישנו נס נוסף, קצת פחות מוכר, וגם הוא התרחש עם יהושע. כמה פרקים מאוחר יותר, בפרק י"ד, אנו קוראים על המלחמה של חמשת מלכי האמורי נגד ישראל, "המלחמה היתה בערב שבת ונתיירא יהושע שלא יחללו ישראל את השבת ופשט ידיו למעלה", "ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון, וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי את אויביו³ ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים", עד מוצאי שבת! מישהו פעם שמע על איזשהו חג שנעשה לזכר הנס העצום והכביר הזה? מאומה! מתי קרה הנס הזה? אני דווקא כן יודע: ביום ג' תמוז, יום ההילולא של הרבי⁴.

והנס הגדול מכל, שאירע במשך ארבעים שנה במדבר, יום ירד "לחם מן השמים", המן שירד בכל יום, שזהו הנס הארוך ביותר של עם ישראל; כל הניסים אירעו במשך דקה אחת או אפילו לילה אחד כמו נס קריעת ים סוף. אבל המן ירד במשך ארבעים שנה, ואף-על-פי-כן אין שום חג וזכר לנס הזה. ובכלל, אילו היינו נדרשים לציין ולחגוג כל נס שהתרחש בהיסטוריה היהודית הרי "כל ימינו כחגים" ואם-כן נשאלת השאלה למה ראו חכמים לציין ולחגוג את נס פך השמן יותר מכל הניסים האחרים!?

המסר מהסנה שלא נשרף

בהיסטוריה היהודית אנו מכירים נס מפורסם נוסף שהיה דומה לנס פך השמן. גם בנס ההוא הייתה אש שבערה ובכל זאת האש לא הצליחה לאכול את החומר, באיזה נס מדובר?

היה זה בשעה שה' התגלה למשה בפעם הראשונה. התורה מספרת "וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל" (שמות ג, ב). משה רבינו רואה סנה שזהו חומר רגיש ביותר לאש וקל להישרף, ולמרות זאת האש לא מצליחה לאכול ולכלות את הסנה הזה, וזה מה שגרם לו להתקרב, ואז ה' התגלה אליו בפעם הראשונה.

לכאורה, אם הקב"ה רצה לדבר אל משה רבינו, מדוע הוא עשה זאת בצורה של נס מוזר? הוא פשוט יכול היה להתגלות אליו בנבואה כפי שדיבר לאברהם יצחק ויעקב, ועוד קודם לכן עם נח ואדם הראשון, פשוט לבוא בנבואה או בחלום למשה רבינו ולומר לו את אותם הדברים "לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים". מה הצורך לעשות נס מופלא ומוזר כזה והרי "לא עביד הקב"ה ניסא למגנא"?

מתרץ המדרש: "ולמה הראה לו הקב"ה למשה בעניין הזה, לפי שהיה מחשב בליבו ואומר שמא המצריים מכלין את ישראל, לפיכך הראהו הקב"ה אש בוערת ואיננו אוכל, אמר לו כשם שהסנה בוער באש ואיננו אוכל כך המצריים אינם יכולים לכלות את ישראל" (שמו"ר ב).

הקב"ה נותן בזה מסר של עידוד וחיזוק למשה ולכל עם ישראל למשך כל הדורות. פעמים רבות ר"ל נראה שהאש אוחזת בעם ישראל וכולם פוחדים מה יקרה לנו, ואז אנו נזכרים ש"הסנה איננו אוכל", שום אש שבעולם אינה יכולה לכלות את עם ישראל.

את המוטיב הזה בניסים שאירעו לעם היהודי אנו רואים כמה פעמים בהיסטוריה שלנו; מתחיל מהיהודי הראשון אברהם אבינו שהושלך לכבשן האש והאש לא יכלה לו. כבר היהודי הראשון הוכיח שהאש לא שולטת בו.

ישנו נס נוסף שכולם מכירים אותו מבית הכנסת. בכל בית כנסת מעל לארון הקודש ישנו 'נר תמיד' שדולק תדיר. מהיכן בא המנהג הזה? בבית המקדש היו מדליקים כל לילה את המנורה של שבעת הקנים והיו ממלאים אותה בכמות של שמן שהספיקה להאיר רק בלילה. למרות זאת

בבוקר כאשר כל הנרות כבר כבו, נותר לדלוק נר אחד, "הנר המערבי", שהמשיך לדלוק ולהאיר בנס במשך כל היממה, וזה התרחש כל ימי הבית הראשון ובתחילת ימי הבית השני (כמובא במסכת שבת כ"ב, ב. ובתוספתא סוטה פי"ג ה"ז).

בנוסף לזה היה את הנס עם האש שבערה על-גבי המזבח: בפרשת במדבר (פ"ד, י"ג) רש"י אומר על הפסוק "ופרשו עליו בגד ארגמן": "ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות, ואינה שורפתו, שהיו כופין עליה פסכת של נחשת".

דהיינו, שתמיד בערה אש על המזבח גם בזמן המסעות. שוב אנו רואים את מוטיב האש שדולקת אבל אינה מכלה את החומר.

הנס שנמשך עד היום

את הרעיון הזה שהאש דולקת אבל לא מצליחה לכלות את החומר אנו רואים בנס של חנוכה. שמונה ימים דלקה האש ובכל זאת לא הצליחה לכלות את השמן שהספיק רק ליום אחד, וזה מסמל את הנשמה.

ויש לומר שהטעם שחכמים בחרו לחגוג ולזכור את הנס הזה הוא משום שאין מדובר כאן בנס חד-פעמי שהתרחש בשעתו, אלא נס שנמשך עד עצם היום הזה, לא משנה כמה אומות וממשלות ינסו לשרוף חלילה את בית ישראל, אנו נוכחים לראות בפועל ממש ש"הסנה איננו אוכל" ¹ עם ישראל ממשיך להתקיים למרות הכול ואדרבה, הולך ומתחזק עד לביאת המשיח בקרוב ממש.